

VAMMAISFOORUMI

Vammaisjärjestöjen yhteinen ääni

Vammaisfoorumi ry
Finnish disability forum
Handikapforum rf

Lausunto

11.1.2019

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi
saara.luukkonen@minedu.fi

Viite: Lausuntopyyntö OKM/60010/2018

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen muuttamisesta

Luonnos 5.12.2018

Vammaisfoorumi ry kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta lausua näkemyksensä luonnoksesta opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa säädetyn opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen muuttamisesta.

Vammaisfoorumi on 30 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 280 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus ja yhdenvertaisuuslaki YK:n vammaissopimuksen läpileikkaavina valtioita velvoittavina periaatteina ovat muun muassa yhdenvertaisuuden, esteettömyyden ja osallisuuden toteutuminen. Yhdenvertaisuuden toteutumiseksi YK:n vammaissopimus velvoittaa kohtuullisten mukautusten tekemiseen.

Yhdenvertaisuuden toteutuminen ja kohtuullisten mukautusten tekeminen koskevat myös yksityisiä toimijoita. Valtion on huolehdittava, että lainsäädäntö velvoittaa yksityiset toimijat toimimaan yleissopimuksen säännösten mukaisesti.

YK:n vammaissopimuksen 24 artiklassa korostetaan muun muassa sitä, ettei vammaisia saa sulkea koulutusjärjestelmän ulkopuolelle, ja että heillä on oikeus yksilöllisten tarpeidensa mukaisiin kohtuullisiin mukautuksiin. Vammaisten oikeus muun muassa ammatilliseen osallistumiseen tunnustetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan 26 artiklassa.

Yhdenvertaisuuslain 6 §:ssä säädetään koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta. Koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta tehdä kohtuullisia mukautuksia säädetään yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä.

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan vuoden 2012 alussa voimaan tulleet Sora-säädökset ovat ristiriidassa YK:n vammaissopimuksen ja yhdenvertaisuuslain kanssa.

Pääsy- ja soveltuvuuskokeet Sora-aloilla

Vammaisfoorumi pitää hyvänä, että Sora-aloilla voitaisiin jatkossa jättää valitsematta opiskelijaksi hakeutuva, joka on saanut pääsy- tai soveltuvuuskokeesta nolla pistettä. Vammaisfoorumi pitää myös hyvänä ehdotusta pääsy- ja soveltuvuuskokeiden palauttamisesta, sillä niiden järjestämättä jättäminen on ollut ongelmallista. Vammaisten opiskelijaksi hakeutuvien tilannetta Vammaisfoorumi tarkastelee seuraavassa.

Vammaiset opiskelijaksi hakeutuvat pääsy- ja soveltuvuuskokeissa

Vammaisfoorumi muistuttaa YK:n vammaissopimuksen ja yhdenvertaisuuslain velvoitteista tehdä kohtuullisia mukautuksia. Kohtuulliset mukautukset koskevat myös pääsy- ja soveltuvuuskokeita.

Vammaisen opiskelijaksi hakeutuvan on saatava tietoa kohtuullisten mukautusten mahdollisuudesta. Tätä tietoa on oltava tarjolla koulutuksen järjestäjällä ja vammaisia opiskelijaksi hakeutuvia ohjaavilla tahoilla. Kohtuulliset mukautukset ovat esimerkiksi pääsy- ja soveltuvuuskokeiden erityisjärjestelyjä kuten lisäaika, erillinen tila, pääsy- ja soveltuvuuskokeiden tehtävät hakijalle soveltuvassa muodossa, mahdollisuus apuvälineiden käyttöön ja tarvittaessa korvaavat tehtävät. Korvaavilla tehtävillä tarkoitetaan muun muassa näkövammaisille opiskelijaksi hakeutuville tehtyjä visuaalisia tehtäviä korvaavia tehtäviä, joissa mitataan samaa asiaa kuin visuaalisissa tehtävissä, mutta tehtäväksiänto on näkövammaiselle soveltuva.

On varmistettava, että pääsy ja soveltuvuuskokeet ovat vammaisille opiskelijaksi hakeutuville tosiasiaassa saavutettavat ja esteettömät. Lisäksi on varmistettava, että kohtuulliset mukautukset on tehty yksilöllisesti ja juuri kyseisen vammaisen opiskelijaksi hakeutuvan tarpeiden mukaisesti. Vammaisen opiskelijaksi hakeutuvan tilannetta on tarkasteltava vasta sitten, kun hän on saanut tarvitsemansa kohtuulliset mukautukset. Mitään ratkaisuja ei pidä tehdä aiemmin.

Mikäli vammaisen opiskelijaksi hakeutuva jätetään valitsematta siksi, että hän on saanut pääsy- tai soveltuvuuskokeesta nolla pistettä, koulutuksen järjestäjän on todennettava, että se on järjestänyt vammaisen opiskelijaksi hakeutuvan tarpeiden mukaiset kohtuulliset mukautukset. Vammaisfoorumi esittää, että tämä kirjataan asetukseen vähintään perustelutasolle.

Vammaisfoorumi esittää, että opetus- ja kulttuuriministeriö kirjoittaa muistioon oman osion vammaisten opiskelijaksi hakeutuvien oikeudesta kohtuullisiin mukautuksiin. Lisäksi se esittää, että muistiossa tuodaan esiin esimerkkejä kohtuullisista mukautuksista. Tämän ohella on korostettava, että kyse on aina yksilöllisistä ratkaisuista ja jokaisen vammaisen opiskelijaksi hakeutuvan kohdalla ne on käytävä läpi ja tarjottava yksilöllisen tarpeen mukaan. Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan kohtuulliset mukautukset on kytkettävä osaksi opiskelijavalintaa sekä pääsy- ja soveltuvuuskoeoprosessia.

Vammaisfoorumi muistuttaa, että opetus- ja kulttuuriministeriö on vuosina 2006 - 2011 toteuttanut Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa ESOK-hankkeen. Hanke tuotti Esteetön opiskelijavalinta -suositusten ja -oppaan. Vaikka hanke oli suunnattu korkea-asteelle, esteetön opiskelijavalinta -suositus ja -opas ovat informatiivisia myös toisen asteen koulutuksen järjestäjille.

Koulutuksen järjestäjän selvitys- ja ohjausvelvoite

Vammaisfoorumi pitää hyvänä koulutuksen järjestäjälle esitettävää selvitys- ja ohjausvelvoitetta. Vammaisten opiskelijaksi hakeutuvien kohdalla on varmistuttava, että he saavat asiantuntevaa ja laadukasta ohjausta ja neuvontaa. On myös varmistuttava, ettei vammaisia opiskelijaksi hakeutuvia ohjata liian helposti toiselle koulutuksen järjestäjälle, toiselle alalle tai toisen palvelun piiriin. Vammaisfoorumin mielestä koulutuksen järjestäjän on perusteltava, miksi se ohjaa vammaisen opiskelijaksi hakeutuvan muualle ja miksi se ei pysty ottamaan vammaista opiskelijaksi hakeutuvaa opiskelijaksi.

Vammaisten hakijoiden ohjauksessa ja neuvonnassa koulutuksen järjestäjät voivat käyttää työnsä tukena vammaisjärjestöissä olevaa koulutuksen ja työelämän asiantuntemusta. Useissa vammaisjärjestöissä työskentelee ammattilaisia, jotka ovat kyseisen vammaisryhmän koulutus- ja työelämäasioiden asiantuntijoita.

Koulutuksen järjestäjän olisi esityksen mukaan ohjattava valitsematta jäänyt hakija vaihtoehtoisesti muun tarkoituksenmukaisen palvelun piiriin. Vammaisten opiskelijaksi hakeutuvien kohdalla kyseeseen voivat tulla myös Kelan ammatillisen kuntoutuksen palvelut.

On tärkeää, että koulutuksen järjestäjä on tietoinen tästäkin mahdollisuudesta. Vammaisen opiskelijaksi hakeutuvan kohdalla se ei kuitenkaan saa olla ensisijainen vaihtoehto, vaan etusijalla on aina oltava vammaisen opiskelijaksi hakeutuvan pääsy opiskelemaan itselleen kiinnostavaa, soveltuvaa ja tarkoituksenmukaista alaa ja hänen urapolkunsa kehittyminen yhdenvertaisesti vammattomien kanssa. Tällä hetkellä vammaiset ihmiset ovat aliedustettuina työelämässä, joten on erittäin perusteltua varmistaa, että vammaiset pääsevät opiskelemaan ja työlle yhdenvertaisesti vammattomien kanssa.

Lisätietoja antaa Näkövammaisten liitto ry:n järjestöjohtaja/Vammaisfoorumi ry:n puheenjohtaja Sari Kokko 050 401 5802, sari.kokko@nkl.fi

Vammaisfoorumi ry

Sari Kokko
puheenjohtaja

Pirkko Mahlamäki
pääsihteeri